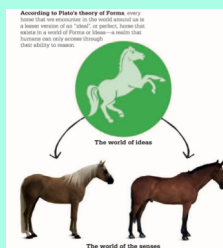

FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

8. TÉMA: Platón metafizikája

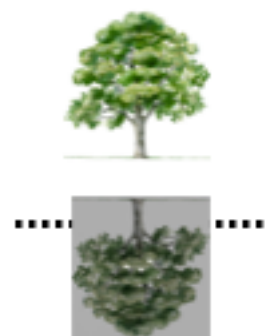
Dr. habil. Mogoródi Emese

2. Lecke Az idea-elmélet problémái

10 – 15
PERC

Platón középső alkotói korszakának nagy dialógusai (*Phaidón*, *A lakoma*, *Az állam*, *Phaidrosz*) (lásd: **1. Téma**, **3. Lecke**) **bemutatják az idea-elmélet alapvonalaait** és gyakorlati vonatkozásait, azonban számos kérdést nyitva hagynak (pl. van-e ideája a jelentéktelen dolgoknak, mi az, aminek esetleg nincs, milyen kérdéseket vet fel a „részesedés”, mi a viszony maguk között az ideák között).

A kései korszak nagy dialógusaiban **Platón maga problematizálja az elméletet**, és vet fel bizonyos ellenvetéseket vele szemben, amelyeknek a tisztázása az elmélet koherenciájának megvédése szempontjából fontosnak tűnik.

Két problémát érdemes kiemelni a *Parmenidész* című dialógusból, amelyek **részesedés-elmélet** és az ideák egységének problematikusságát vetik fel:

- 1.) a „részesedés” értelmezhetetlen: hogyan lehet egy idea „jelen” különféle dolgokban úgy, hogy mégis egy marad?

- 2.) az ideák mint magyarázó elvek végtelen regresszushoz vezetnek („harmadik ember” argumentum):
 - ha egy predikátum igaz egy alanyról (pl. „nagy”), akkor ennek oka az, hogy részesedik a Nagy(ság) ideájából; de ha a Nagy(ság) ideája szintén nagy, lennie kell egy további ideának, melyben mindketten részesednek, *ad infinitum*. → a nagynak nem egy, hanem végtelen ideája lesz.

- hogyan részesedhetnek az érzéki dolgok az ideákból anélkül, hogy az ideák egységét ne kelljen feladnunk?
- ha viszont két, teljesen elkülönülő világról van szó, az teljes szkepticizmushoz vezet.

Tehát: → az ideák vagy részekre oszlanak, vagy megsokszorozódnak; de akkor mennyiben őrizhetik meg egységüket (mivel definíció szerint egyszerű, atomi tárgyak), és mennyiben különbözhetnek az érzékelhető dolgokról, amelyek ellentéteket hordozhatnak (így ellentétes ideákból is részesedhetnek)?

A dialógus antinomikus: azt mutatja be, hogy legalább olyan problematikus (ha nem problematikusabb) ha azt tesszük fel, hogy az érzéki világ tárgyai nem részesednek az ideákból, mint ha azt, hogy igen.

A *Parmenidész*ben ugyan nem kapunk választ a felvetett problémákra, azonban Platón kései korszakának egyéb műveiben (*Theaitétosz*, *A szofista*, *Philébosz*, *Az államférfi*) a részesedés és az ideák „keveredésének” problémája kerül előtérbe, és módosítják a középső korszak klasszikus idea-elméletét.

További olvasmányok:

Boros Gábor (szerk.): *Filozófia*. Akadémiai kézikönyvek. Akadémiai kiadó, Budapest 2007.
(A Platónra vonatkozó fejezet Bene Lászlótól.)

Ellenőrző kérdések:

1. Platón mely dialógusai mutatják be a klasszikus idea-elmélete, és melyek problematizálják azt?
2. Milyen főbb problémákat vet fel a *Parmenidész*?
3. Miért problematikusak ezek a felvetések a klasszikus idea-elméletre nézve?
4. Mit jelent az, hogy a Parmenidész „antinómikus”?

Kiválósági kérdések, feladatok:

1. Vajon miért antinómikus a *Parmenidész*?
2. Miért mond ellent az ideák „keveredése” a klasszikus idea-elméletnek?